

Tomasz Kowalczyk
Ogród Botaniczny, Instytut Botaniki UJ
ul. Kopernika 27, 31–501 Kraków
tomasz.kowalczyk@uj.edu.pl

Received: 12.04.2011
Reviewed: 7.06.2011

INTERESUJĄCE GATUNKI ROŚLIN NACZYNIOWYCH PARKU KRAJOBRAZOWEGO DOLINY SANU (BIESZCZADY ZACHODNIE)

**Interesting vascular plants species of the San Valley Landscape
Park (the Western Bieszczady Mts.)**

Abstract: The paper presents 66 new species of interesting vascular plant species from the San Valley Landscape Park. Most of them are strictly protected and are mentioned in Polish Red Books and Red List of Endangered Plants. Invasive alien taxa are also considered in the list of species.

Key words: San Valley Landscape Park, new localities, vascular plants, Western Bieszczady Mts.

Wstęp

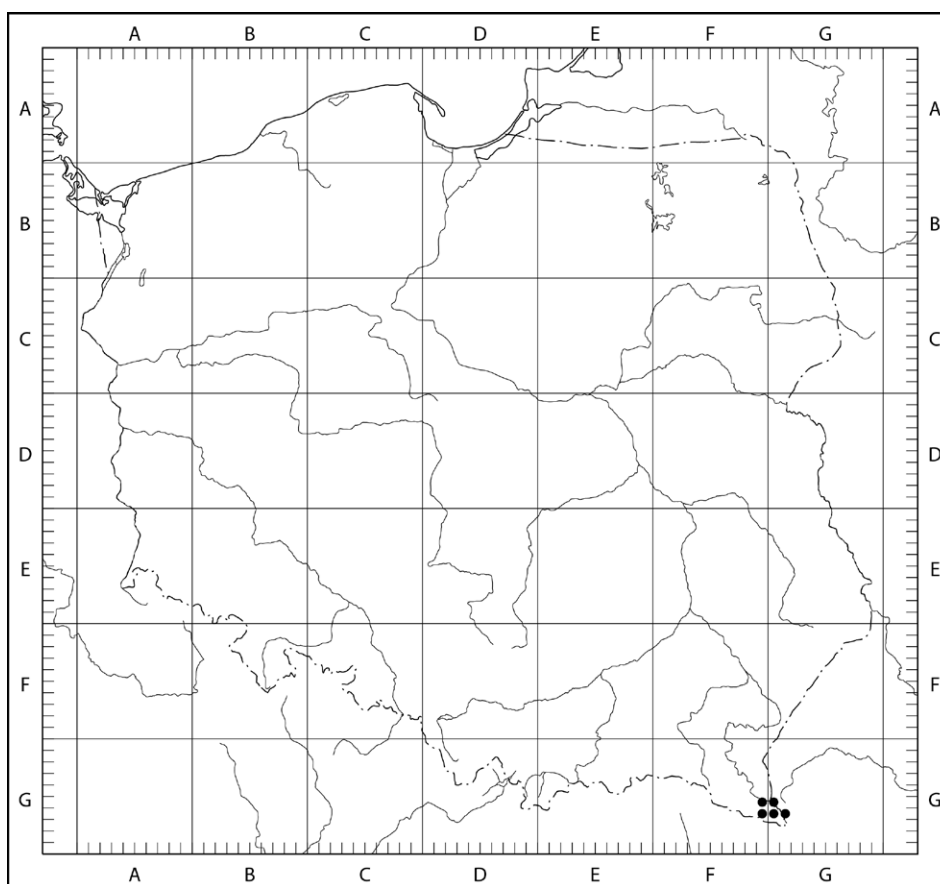
Park Krajobrazowy Doliny Sanu położony jest w Bieszczadach Zachodnich, zaliczanych przez Kondrackiego do Beskidów Wschodnich (Kondracki 2009). Stanowiska uwzględnione w niniejszej pracy znajdują się w południowej części parku, na obszarze ograniczonym od wschodu granicą Polski i od południowego zachodu granicą Bieszczadzkiego Parku Narodowego (BdPN). Północno-zachodni kraniec terenu wyznacza linia Sanu i szosa Dwernik – Nasiczne. Park Krajobrazowy Doliny Sanu wraz z Ciśniańsko-Wetlińskim Parkiem Krajobrazowym oraz Bieszczadzkim Parkiem Narodowym współtworzy polską część Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”. Jednocześnie zaliczany jest do tzw. „strefy przejściowej” charakteryzującej się dużymi walorami przyrodniczymi, gdzie dopuszczalna jest ekstensywna gospodarka człowieka, zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju (Winnicki, Zemanek 2009).

Obszar ten w ostatnich latach nie był szczegółowo badany. Dane z Dwernika (znajdującego się na granicy badanego terenu) podaje Zemanek (1989), ogólne dane na temat roślinności doliny Wołosatego między Pszczelinami i Berezkami można znaleźć w pracach związanych z projektem utworzenia rezerwatu przyrody „Przełom Wołosatego” (Szwagrzyk i in. 2007). Najobszerniejszym źródłem danych florystycznych z omawianego terenu jest monografia Jasiewicza (1965), dane te wymagają jednak uzupełnienia i weryfikacji zgodnie z powszechnie stosowanymi

założeń metodycznych „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce” (Zajac 1978).

Metodyka

Spisy florystyczne wykonywane były w lipcu i sierpniu 2010 roku i miały stanowić wstępne rozpoznanie terenu przed właściwymi badaniami florystycznymi, w ramach realizowanego doktoratu. Stosowano siatkę kartogramu ATPOL o boku 1 km. Obszar spisów zawarty został w „dużych” jednostkach kartogramu ATPOL o numerach: FG59, FG69, GG50, GG60, GG61 (Ryc. 1).

Ryc. 1. Położenie badanego terenu w sieci ATPOL.

Fig. 1. Location of investigated area in the ATPOL grid.

Wykaz gatunków

Przedstawiona lista zawiera 66 gatunków roślin naczyniowych posegregowanych alfabetycznie. Liczba ta stanowi ok. 20% danych zebranych. 12 gatunków jest objętych ustawowo ochroną ścisłą (Rozporządzenie 2004), 3 gatunki uwzględnione są w „Czerwonej Księdze Karpat Polskich” (red. Mirek, Piękoś-Mirkowa 2008), 6 gatunków znajduje się w „Czerwonej liście roślin naczyniowych w Polsce” (Zarzycki, Szelağ 2006) oraz 2 gatunki znajdują się w „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin” (red. Kaźmierczakowa, Zarzycki 2001). Większość spośród przedstawionych gatunków uznana została za gatunki rzadkie w Bieszczadach Zachodnich – gatunki w ogóle do tej pory nie były podawane z opisywanego terenu, lub były podawane z innych, nielicznych stanowisk (Jasiewicz 1965; Zemanek, Winnicki 1999). W kilku przypadkach zdecydowałem się na powtórzenie informacji o danym stanowisku (za Jasiewiczem 1965) i uściślenie lokalizacji stanowiska zgodnie z metodyką „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce” (Zając 1978). W takich sytuacjach zamieszczono odpowiednią adnotację. W pracy podano również informacje o obcych gatunkach inwazyjnych w skali kraju.

Nazewnictwo zostało przyjęte za Mirkiem i in. (2002). Przy gatunkach podano informację dotyczącą siedlisk oraz stanowisk podając numer kwadratu w sieci ATPOL 2x2 km oraz (w nawiasie) numer kwadratu ATPOL o boku 1 km. Zastosowano następujące skróty: Cz.K. – gatunek wyszczególniony w „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin” (red. Kaźmierczakowa, Zarzycki 2001), Cz.k.K. – gatunek uwzględniony w „Czerwonej księdze Karpat polskich” (red. Mirek, Piękoś-Mirkowa 2008), Cz.L. – gatunek znajduje się na „Czerwonej liście roślin naczyniowych w Polsce” (Zarzycki, Szelağ 2006), § – gatunek ściśle chroniony (Rozporządzenie 2004).

1. *Aconitum lasiocarpum* (RCHB.) GAYER – Rozproszony wzdłuż potoków, na skrajach lasów, w zaroślach. Cz.K.; Cz.k.K. ; Cz.L.; §
subsp. *kotulae* (PAWL.) STARMÜHL. & MITKA – Skraj lasu nad brzegiem niedrożnego, przydrożnego rowu tworzącego szerokie rozlewisko. Na pld. od Tarnawy Niżnej: GG6023 (6046).
subsp. *lasiocarpum* – Zarośla nad brzegiem potoku. Muczne: GG6011 (6022); GG6012 (6034).
2. *Aethusa cynapium* L. – Rów przydrożny. Stuposiany: FG5933 (5977); wilgotna leśna ścieżka między Obnogą a Grandysową Czubą: GG6032 (6064).
3. *Alisma plantago-aquatica* L. – Przydrożny rów ze stojącą wodą. Stuposiany: FG5933 (5977). Stanowisko podawane przez Jasiewicza (1965).
4. *Alnus viridis* (CHAIX) DC. IN LAM. & DC. – Pojedynczy okaz w zaroślach przy leśnej drodze, las Kosowiec, wys. ok. 760 m n.p.m. Między Stuposianami a Pszczelinami: FG5943 (5987).

5. *Bidens tripartita* L. – Teren wycinki drzew. Muczne: GG6011 (6034); na płd. od Tarnawy Niżnej, wokół tarasu widokowego: GG6023 (6057).
6. *Bromus inermis* LEYSS. – Rozproszony wzdłuż szosy. Stuposiany: FG5934 (5979).
7. *Callitriche cophocarpa* SENDTN. – Płytkie, muliste kałuże na leśnych drogach. Na płn. od Magury Stuposiańskiej: FG5943 (5986).
8. *Callitriche palustris* L. – Wilgotny ugór ze stagnującą wodą. Procisne: FG5924 (5959).
9. *Callitriche stagnalis* SCOP. – Płytkie, muliste kałuże na leśnych drogach. Na zach. od Stuposian: FG5933 (5067).
10. *Calystegia sepium* (L.) R. BR. – Wilgotne, przydrożne zarośla, las Kosowiec na zach. od Stuposian: FG5933 (5977).
11. *Campanula serrata* (KIT.) HENDRYCH – Łąka, wys. 1081m n.p.m. G. Obnoga: GG6032 (6064); polana na skraju lasu na płd. od Tarnawy Niżnej, wys. ok. 820 m n.p.m.: GG6033 (6067). Cz.k.K; Cz.L.; §
12. *Carex vesicaria* L. – Łąka zmienno wilgotna w dolinie Sanu. Smolnik: GG5020 (5050, 5040).
13. *Carex vulpina* L. – Łęg nad Wołosatym. Stuposiany: FG5934 (5978); wilgotny rów przydrożny na płd. od Tarnawy Niżnej: GG6023 (6056).
14. *Centaurea kotschyana* HEUFF. EX W. D. J. KOCH – Gatunek w Bieszczadach osiąga swoją zachodnią granicę zasięgu. Znaleziony na łące na Obnodze 1081 m n.p.m.: GG6032 (6064). Podawany przez Jasiewicza (1965) również z Dwerniczka na płn. granicy badanego terenu (prawdopodobnie stanowisko antropogeniczne). Cz.K; Cz.k.K.; Cz.L.
15. *Centaurium erythraea* RAFN – Pospolity w niższych położeniach. Wilgotne rowy przydrożne, przydroża w lasach mieszanych. Procisne: FG5924 (5958); Dwernik FG5922 (5955); Stuposiany FG5933 (5967); Pszczeliny FG5944 (5988). Podawany również przez Jasiewicza (1965) z Jeleniowatego.
16. *Chaenorrhinum minus* (L.) LANGE – Pojedynczy okaz na terenach ruderalnych. Stuposiany: FG5934 (5978).
17. *Dianthus compactus* KIT. – Kilkanaście okazów w lesie mieszanym z dominacją brzozy. Pszczeliny: FG5944 (5999); łąka na g. Obnoga wys. 1081 m n.p.m.: GG6032 (6064); łąka przy szlaku z Widełek na Magurę Stuposiańską FG6914 (6906). §
18. *Dryopteris affinis* (LOWE) FRASER.-JENK. – Pospolicie w cienistych lasach. Pszczeliny, ścieżka dydaktyczna „Jodła”: FG5944 (5998), FG5943 (5987); Magura Stuposiańska: FG6914 (6907); na płd. od Tarnawy Niżnej: GG6023 (6046).
19. *Eleocharis austriaca* HAYEK – Wilgotne łąki, rowy przydrożne. Na płd. od Tarnawy Niżnej: GG6033 (6067); Tarnawa Niżna: GG6013 (6026).
20. *Epilobium hirsutum* L. – Zarośla nad potokiem. Berezki: FG6913 (6927). Stanowisko podawane przez Jasiewicza (1965).

21. *Epipactis palustris* (L.) CRANTZ – Młaka przy szosie ze Stuposian do Mucznego: FG5934 (5979). Cz.L.; §
22. *Equisetum hyemale* L. – Podtopiony ugór, przydrożne rowy. Smolnik: GG5020 (5050); Na płd. od Kiczery Dydiowskiej: GG6000 (6001).
23. *Gentiana asclepiadea* L. – Skraje lasów, łąki, pospolicie. Stuposiany, łąki u podnóża Czereszki: FG5924 (5959); Między Procisnem a Dwernikiem na płd. od Sanu: FG5923 (5956, 5957); Kiczera Dydiowska: GG5041 (5092); Muczne: GG6011 (6033). §
24. *Glyceria notata* CHEVALL. – Wilgotne rowy przydrożne, podtopione leśne drogi. Stuposiany: FG5933 (5967), FG5934 (5968); Smolnik: GG5020 (5040). Stanowisko w Stuposianach podawane przez Jasiewicza (1965).
25. *Gnaphalium uliginosum* L. – Wilgotne leśne drogi. Pszczeliny, ścieżka dydaktyczna „Jodła”: FG5944 (5988); Kiczera Dydiowska: GG5041 (5092).
26. *Goodyera repens* (L.) R. BR. – Kilkanaście okazów, w tym kilka kwitnących. Bór jodłowy – część płn.-wsch. Jeleniowatego, wys. ok. 700 m n.p.m.: GG6013 (6026). Drugie stanowisko w polskich Karpatach Wschodnich podaje z Bystrego k. Baligrodu Jasiewicz (1965). Cz.L.; §
27. *Gymnadenia conopsea* (L.) R. BR. – Młaka przy szosie ze Stuposian do Mucznego: FG5934 (5979). Stanowisko podawane przez Jasiewicza (1965). §
28. *Helianthus tuberosus* L. – Obcy gatunek inwazyjny, możliwość dalszego rozprzestrzeniania się w badanym terenie. Pojedyncze okazy na przydrożu. Stuposiany: FG5934 (5978).
29. *Heracleum mantegazzianum* SOMMIER & LEVIER – Pojedynczy okaz w dziczącym ogródku, możliwość wzrostu liczby stanowisk. Obcy gatunek inwazyjny. Widelki: FG6904 (6918).
30. *Huperzia selago* (L.) BERNH. EX. SCHRANK & MART. – Las mieszany. Kiczera Dydiowska: GG5041 (5082). Cz.L.; §
31. *Hypericum hirsutum* L. – Zarośla nad Sanem. Dwernik: FG5922 (5945). Inne stanowiska podawane przez Jasiewicza (1965) ze Stuposian, Pszczelin, Bereżek, Kosowca.
32. *Hypericum humifusum* L. – Poręba, Stuposiany: FG5933 (5967). Też w Mucznie (Jasiewicz 1965).
33. *Impatiens glandulifera* ROYLE – Po kilkanaście okazów. Muczne: GG6011 (6033); Dwernik: FG5922 (5944). Na obu stanowiskach uprawiany i dziczący, w Mucznie rozprzestrzenia się wzdłuż Bystrej, w Dwerniku wzdłuż rzeki Dwernik i na przydrożach. Także w Bereżkach FG6913 (6927) (Zemanek, Winnicki 1999).
34. *Juncus compressus* JACQ. – Wilgotne przydroże. Stuposiany: FG5934 (5978).

35. *Lathyrus sylvestris* L. – Łąka. Pszczeliny: FG5944 (5999). Przez Jasiewicza (1965) podawany z rejonu doliny Wołosatego od Stuposian do Ustrzyk Górnych.
36. *Listera ovata* (L.) R. BR. – Młaka przy szosie ze Stuposian do Mucznego: FG5934 (5979). §
37. *Lotus uliginosus* SCHKUHR. – Stromy skraj drogi ze spływającą wodą, przy drodze ze Stuposian do Dwernika: FG5933 (5967).
38. *Lycopodium clavatum* L. – Kiczera Sokolicka, skraj lasu, przydroże: GG6130 (6171); GG6131 (6172). §
39. *Lysimachia vulgaris* L. – Przydroża, przydrożne zarośla, pospolicie. Procisne: FG5923 (5956, 5957); FG5924 (5959), Stuposiany: FG5933 (5967); FG5934 (5968). Stanowisko w Stuposianach podawane przez Jasiewicza (1965).
40. *Matricaria chamomilla* L. – Gatunek rzadki w polskich górach. Przydroże. Dwernik: FG5932 (5964).
41. *Matteuccia struthiopteris* (L.) TOD. – Zarośla nad brzegiem Wołosatego między Widelkami i Berezkami: FG6904 (6918). Inne stanowiska podawane przez Jasiewicza (1965) ze Stuposian i Pszczelin. §
42. *Melampyrum herbichii* WOŁ. – Kiczera Sokolicka, skraj lasu, przydroże: GG6130 (6171); GG6131 (6172).
43. *Mentha xverticillata* L. – Las Kosowiec na przydrożach między Stuposianami a Pszczelinami: FG5933 (5977).
44. *Oreopteris limbosperma* (BELLARDI EX ALL.) HOLUB – Lasy mieszane. Muczne: GG6011 (6033); Kiczera Sokolicka GG6130 (6171).
45. *Orthilia secunda* (L.) HOUSE – Bór jodłowy – część północno-wschodnia Jeleniowatego, wys. ok. 700 m n.p.m.: GG6013 (6026). Kilkanaście okazów kwitnących. Gatunek ustępujący.
46. *Peplis portula* L. – Kałuża na leśnej drodze, na wschód od Pszczelin, Kiczera Dydiowska: GG5040 (5091).
47. *Potamogeton crispus* L. – Rzeka San, ok 3 km na wschód od Procisnego, głębokość wody ok. 50 cm: GG5020 (5040).
48. *Potamogeton natans* L. – Sztuczny zbiornik wodny w lesie. Stuposiany: FG5933 (5977).
49. *Pteridium aquilinum* (L.) KUHN – Buczyna przy szlaku z Dwernika na Magurę Stuposiańską: FG5943 (5986). Inne stanowiska podawane przez Jasiewicza z Kiczery Sokolickiej (Łosakowskiej): GG6130 (6171), Jeleniowatego i Czereszenki.
50. *Pyrola rotundifolia* L. – Bór jodłowy – część północno-wschodnia Jeleniowatego, wys. ok. 700 m n.p.m.: GG6013 (6026). Kilkanaście okazów kwitnących. Gatunek ustępujący.

51. *Rudbeckia laciniata* L. – Przydroże w dużych grupach, obcy gatunek inwazyjny, możliwość dalszego rozprzestrzeniania. Procisne: FG5924 (5958).
52. *Rumex alpestris* JACQ. – Ok. 1 km na płd. od dawnej wsi Sokoliki Górskie, las mieszany, ok. 750 m n.p.m.: GG6131 (6173); Magura Stuposiańska, wys. 1000m n.p.m.: FG6914 (6906).
53. *Sambucus ebulus* L. – Przydrożne zarośla między Stuposianami a Pszczelinami: FG5944 (5988).
54. *Scleranthus polycarpus* L. – Stromy, skalisty i wilgotny skraj drogi. Procisne: FG5923 (5957).
55. *Scorzonera rosea* WALDST. & KIT. – Łąka na Obnodze na płd. od Mucznego, kilka kwitnących okazów, wys. 1081m n.p.m.: GG6032 (6064).
56. *Solanum dulcamara* L. – wilgotna leśna droga na płn. od Pszczelin: FG5944 (5988). Inne stanowiska podaje Jasiewicz (1965) ze Stuposian i Dwernika.
57. *Solidago gigantea* AITON – Sadzony w przydomowym ogródku, obcy gatunek inwazyjny, możliwość dalszego rozprzestrzeniania. Muczne: GG6011 (6033).
58. *Spergula arvensis* L. – Gatunek rzadki w polskich górach. Wilgotne przydroże. Procisne: FG5923 (5957); siedlisko ruderalne – plac budowy w Dwerniku: FG5922 (5954).
59. *Streptopus amplexifolius* (L.) DC. – Buczyny i bory świerkowo-jodłowe. Na wsch. od Kiczery Sokolickiej (Łosakowskiej): GG6131 (6172, 6173); Jeleniowaty: GG6021 (6025). Jasiewicz (1965): dol. Mucznego, Czereszka, Pszczeliny, Bereżki. §
60. *Tanacetum corymbosum ssp. clusii* (FISCH.) HAND.-MAZZ. – Las bukowy. Grandysowa Czuba, wys. ok. 1000 m. n.p.m.: GG6022 (6055).
61. *Telekia speciosa* (SCHREB.) BAUMG. – Wilcza Góra, skraj nasadzeń świerkowych przy drodze Stuposiany – Muczne: FG5934 (5979); między Bereżkami a Widelkami: FG6914 (6917); FG6904 (6908).
62. *Trifolium montanum* L. – Przydroże. Pszczeliny: FG5944 (5999).
63. *Typha angustifolia* L. – Sztuczne oczko wodne w lesie. Stuposiany: FG5933 (5977).
64. *Typha latifolia* L. – Sztuczne zbiorniki wodne i rowy przydrożne. Procisne: FG5923 (5957); FG5924 (5958); Rowy przy szosie Muczne – Tarnawa Niżna: GG6021 (6034, 6035).
65. *Veronica scutellata* L. – Podtopiony ugór nad brzegiem Sanu. Smolnik: FG5924 (5959).
66. *Viola dacica* BORBÁS – Łąka na Obnodze (1081m n.p.m.), schodzi niżej na śródleśne polany: GG6022 (6045, 6055); GG6032 (6064, 6065).

Podziękowanie

Serdecznie dziękuję dr hab. Józefowi Mitce za oznaczenie okazów z rodzaju *Aconitum*.

Literatura

- Jasiewicz A. 1965. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. Monogr. Bot. 20: 1–338.
- Każmierczakowa R., Zarzycki K. (red.) 2001. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Polska Akademia Nauk, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Kraków, 664 ss.
- Kondracki J. 2009. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 441 ss.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H. (red.) 2008. Czerwona Księga Karpat Polskich. Rośliny naczyniowe. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, 615 ss.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zając A., Zając M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 442 ss.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. z dnia 28 lipca 2004 r.).
- Szwagrzyk J., Bodziarczyk J., Bożek A. 2007. Szata roślinna projektowanego rezerwatu przyrody „Przełom Wołosatego” w Bieszczadach. Roczniki Bieszczadzkie 15: 123–161.
- Winnicki T., Zemanek B. 2009. Przyroda Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Wydawnictwo Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Ustrzyki Dolne, 176 ss.
- Zając A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. Wiad. Bot. 22(3): 145–155.
- Zarzycki K., Szelaż Z. 2006. Red list of the vascular plants of Poland. W: Red list of plants and fungi in Poland (ed. Z. Mirek, K. Zarzycki, W. Wojewoda., Z. Szelaż). W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 11–20.
- Zemanek B. 1989. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Niskich i Otrytu (polskie Karpaty Wschodnie). Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell., Prace Bot. 20.
- Zemanek B., Winnicki T. 1999. Rośliny naczyniowe Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Monografie Bieszczadzkie 3.

Summary

This paper presents data collected in the southern part of the San Valley Landscape Park (Western Bieszczady Mts.). There were no detailed floristic researchs in this area. Some floristic data from the area studied were provided by Zemanek (1989) and Szwagrzyk et al. (2007). The most extensive study so far is monograph of Jasiewicz (1965), but data presented therein needs update and verification according to currently used methodical assumptions of „Distribution Atlas of Vascular Plants in Poland” (Zając 1978).

Floristic research was conducted in July and August 2010. The ATPOL coordinates system was used, the basic cell was 1 sq. km. The list comprising 66 vascular plant species is presented, including two species located in „Polish Red Book of Plants”, three in „Red Book of the Polish Carpathians”, six are included on the Polish „red list of endangered plants” and twelve are strictly protected. Nomenclature follows Mirek et al. (2005).

